

МКОУ «Гимназия № 14 им. Э.К. Кудашева»

«Рассмотрено»

На заседании м/о учителей
Балкарского языка и
Литературы

Протокол № 92
От «31 » 08 2022г.
Рук. Секции Мири-

«Согласовано»

зам.директора по УВР

Приказ №92 от «31 » 08 2022г.

«Утверждаю»

директор МКОУ

«Гимназия № 14»

Р. Х. Жамборова

**Рабочая программа
по учебному предмету
Балкарская литература
в 7 классе
на 2022 – 2023 учебный год**

**Количество часов: всего 52 в неделю 1x - I-полуг.
2x - II-полуг**

Составитель:

Циканова М.А.

г.о. Нальчик

2022г.

Малкъар литература. 7-чи класс.

Планируемые результаты изучения предмета

Жанғы программала къурай, 7-чи классда сабийлеге халкъ чыгъармачылықъны, хар не жаны бла да тынғылы окъутуп, аны бла байламлы ангылаулары, билимлери класслада адабиятны сайлама, тынч, шатык тилли чыгъармаларына эс бурулады. Аны белгилегенибиз, башланнган класслада окъуучула, малкъар халкъны жазыучуларыны асламы бла шагырей болуп, суратлау оюмну, тюрлю-тюрлю жанрланы юсюнден ангылаулары иги тохташыргъа керекди.

Дерсни бек баш борчу – сабийлени эслилик бла сабыр акъыллылықъны жолуна тюшюрүргеди. Устаз сабийлени, сагыш, оюм этерге юрете, адамлықъларын, инсанлықъ, миллет сезимлерин ёсдюрүрге итинеди.

Личностные, метапредметные и предметные результаты.

7-чи классда да фольклор чыгъармала суратлау чыгъармала бла кезиу окъутудыла. Алай энди фитна, мажюсю жырлагъя, ызы бла нарт таурухлагъя, тарых эм эркинлик, тенглик кюсеген жырлагъакёбюрек эс бурулады. Кёлден айтылгъан чыгъармачылықъны бу къауму, кертиси бла да, уллу ниет ырысхыды. Билимни, эстетика, теория жютюлюкню чыннты шауданыды. Былайда иш «Долай» неда «Шибиля», «Жел анасы» дегенча фитна жырланы, программалагъа къошуп, окъуучулагъа тежегенде тюйюлдю. Алача жырлагъа таяна, магъаналарын ачыкълай. Ол тюрлю чыгъармаланы тамырландыргъан сезимни бла философия оюмну юсюнден тынғылы ушакъ-дерс башларгъа тийинлиди. Алайсыз сабийле ол жырланы ангыларыкъ тюйюлдюле.

Фольклор чыгъармаланы хар жанр къауму кесини энчи сезим, оюм даражасына тамырланып айныйды. Мифология не болгъанын ангылатып, ол жанргъа кирген чыгъармаланы юлгюсюнде халкъны мифология оюму къалай айныгъанын кёргюзтурге боллукъду. Ызы бла тарых эм эркинлик, тенглик излеген жырла белгиленедиле. Аланы тохташдыргъан фикир XX-чы ёмурде чирчикленген суратлау сезимге жууукъду. Аллай шартладан хапарлары ангылаулары болмай, жаш адамла орта школну бошап, чыгъып кетедиле. Мындан ары, бютонда жанғы программагъа кёре, ол кемчиликлөгө сансыз къарау окъутуу ишге уллу заран келтирлигин ачыкъ айтыргъа керекди

Содержание учебного предмета, курса.

Арт жыллада Россей Федерациида орус эм башха литературагъа кёз къарам тюрленнгенди: сёз искуствону программаларына жанғы чыгъармала къошулгъандыла.

Ана адабиятны тарыхын тынғылы, толу да билир ючюн, окъуучулагъа суратлау чыгъармаланы заманга кёре жамауат жашау бла байламлыкъда ангылатыу баш борчларындан бириди. Малкъар халкъны адабияты Совет властьны себеплиги бла къуралгъанды, жарыкъландырыу-окъуу, билим берүү ишни аякъландырыугъа алгъаракъдан да эс бурулгъанды.

Малкъар халкъ таурухла бла жырла (11 с.)

«Ерюзмекни туугъаны», «Ерюзмек нартлагъа келеди», «Ерюзмек bla Къына сакъаллы къызыл Фук», «Сатанай Ерюзмекни елюмден къутхарады», «Нарт Къарашауай bla Гемуда», «Ачей улу Ачемез». «Нартла жерден къалай кетдиле», «Татаркъан», «Сарыбий bla Къарабий», «Бызынгы жыр», «Толгъурланы Къазакъны жыры».

Нарт таурухлада халкъны бурун заманладан бери баргъан кюрешлени ачыкъланытуу.

Таурухлада инсанлыкъ шартларыны къаууму. Таурухлада ачыкъланнган умутну бийик юлгюсю.

Литератураны теориясы. Сёз искуствода эпитет, гипербола деген суратлау амалла. Малкъар халкъ чыгъармачылыкъда гиперболаны (семиртиуню) ж ери.

Литератураны теориясы. Малкъар халкъ поэзияда строфа деген ангылам.

Жазыу литература

Жазыу-суратлау чыгъарманы халкъны кёлден чыгъармачылыгъындан башхалыгъы (1 с.)

Мёчюланы Кязим. «Жауур эшекге», «Эски юйом» (2 с.)

Поэтни эстетика сезимини, суратлау сёз къарамыны кенглиги. Юйор жашау шартланы юсю bla философия фикирни ачыкълауда поэтни усталыгъы.

Къулийланы Къайсын. «Жеребизни хар ташы», «Тукъузгю» (2 с.)

Поэтни туугъан жерине сюймеклиги. Аны ачыкълагъан лирикалы амалла. Назмуланы жаз тиллиликлери.

Литератураны теориясы. Метафораны юсюндөн ангылам.

Отарланы Керим. «Жайлышкъада», «Чыпчыкъ жырлайды», «Кимни сакълай болур» (1 с.)

Назмуда табийгъатны сыйфатыны болушлугъу bla лирика жигитни сезим байлыгъы, заманны илишанларыны ачыкъланытуу.

Гуртуланы Берт. «Туристле» (1 с.)

Заманны илишанларына кёре, Бертни жазыучулукъ кишилиги.

Литератураны теориясы. Чыгъарманы къуралыуу bla сюжетини юсюндөн ангылам.

Зумакъулланы Танзиля. «Кюн ахшы болсун, адамла!», «Таулу адетле», «Ана тил bla орус тил» (2 с.)

Назмуну суратлау, ачыкълау бояулары. Лирика жигитни жюрек халалыгъы bla сезим теренлиги.

Тёппеланы Алим. «Пиринчни сютлей акълыгъы» (3 с.)

Хапарны къуралыуу эм сюжет ызы, жигитлерини къаууму. Игиликни bla огъурлурукъындуу ангыламагъан инсанланы бушуулулукълары.

Байзулланы Алий. «Алгыш», «Кыш назмұла» (2 с.)

Поэмада адамны кыйын къадарыны суратланыуу. Чыгъармада эпика бла лирика биригиую.

Толгъурланы Зейтун. «Атасыны атына миннген жашчыкъ»(2с

Бабаланы Ибрахим. «Жауун», «Кысхач» (1 с.)

Авторну урунуугъа, хунерге көз къарамы. Адамны жашауунда аны магъанаасы. «Кыхач» деген назмуну жаз тиллилиги.

Гуртуланы Элдар. «Ер жол» (3 с.)

Хапарны баш жигитини къадарыны бушуулулугъу.

Гуртуланы Салих. «Жортады желчик», «Махтауну аты» (2 с.)

Назмуланы баш магъаналары, гылдыулары, рифма энчиликлері. Сабийлени къылымълары бла оюмларына келишген эстетика-суратлау мадарлары.

Ёлmezланы Мурадин. «Малкъар поэма» (1 с.)

Поэманы баш магъанаасы.

Бегийланы Абдуллах. «Сабийлигими акъ сураты» (1 с.)

Лирика жигитни къылымъты, сезим байлыгъы, къадарыны халкъыны къадары бла бирлиги.

Беппайланы Муталип. «Къарт бёрю» (1 с.)

Поэтни заманны юсюндөн жарсыулу оюму эм табийгъат, жашау болумлагъа диалектика көз къарамы.

Додуланы Аскер. «Алгыш» (1 с.)

Назмуну бусагъатдагъы заман бла, жашау болумла бла байламмыгъы. Шүөхлукъын ачыкълауда авторну жютюлюю, фахму теренлиги.

Къарапай литературадан

Батчаланы Муса. «Кюмюш Акка» (2 с.)

Повестьни баш жигити, аны кыйын «къадары. Инсан къылымъланы ачыкълауда авторну жазыучулукъ хунери. Кёлдси билирге тийишли чыгъармала

«Ачей улу Ачемез» (устаз сайлагъан кесегин), Мёчюланы К. «Жауур эшекге», Къулийланы К. «Тукъузгю», Зумакъулланы Т. «Күн ахшы болсун, адамла!», Бабаланы И. «Кыхач», Додуланы А. «Алгыш».

Для обучения балкарской литературы используется учебник Мусукаева Б.Х. «Малкъар литература». Нальчик «Эльбрус» 2012, Рабочая тетрадь Глашева Ж., Газаева Л. Нальчик «Эльбрус» 2011г1.Къабаты-Малкъар Республиканы Билим берген илму Министерствосу

Малкъар литературадан орта школлада 5-9-чу класслагъа программа.

Малкъар жазыучула. Габаланы А. Нальчик-Эльбрус. 2002ж.

Малкъар-орус школ сёзлюк. Гузеланы Ж. Нальчик-эльбрус 2003ж.

Программа рассчитана на один учебный год: всего 54 часа – в первом полугодии – 1 час ;
во втором- 2 часа в неделю.

Утверждаю

Директор МКОУ «Гимназия №14»

Р. Х. Жамборова

Приказ № от « » 2022г.

Календарно-тематическое планирование уроков балкарской

литературы в 7-м классе на 2022-2023 учебный год.

Учитель-составитель: Циканова М.А.

№ урока	Содержание урока	Количество часов в неделю	Планируемая дата по плану	Планируемая дата по факту
	1-й триместр			
	Глава 1. Халкъ чыгъармачылыкъдан (2сагъат)			
1	Ёрюзмекни туугъаны	1	05.09.-10.09.	
2	Ёрюзмек нартлагъа келеди	1	12.09.-17.09.	
3	Ёрзмек bla къына сакъаллы Къызыл Фук	1	19.09.-24.09.	
4	Сатанай Ёрюзмекни елюмден къутхарады	1	26.09.-01.10.	
5	Сез искуства эпитет, гипербола деген суратлау амалла	1	03.10.-08.10.	
6	Нарт къараشاуай bla Гемуда	1	10.10.-15.10.	
7	Ачей улу Ачемез Нартла жерден къалай кетдиле.Строфа	1	17.10.-22.10.	
	Глава 2. Малкъар халкъ жырла (3сагъат)			
8	Татаркъан	1	24.10.29.10.	
9	Сарыбий bla Къарабий.	1	07.11.-12.11.	
10	Бызынгы жыр.	1	14.11.-19.11.	
11	Толгъурланы Къазакъны жыры.	1	21.11.-26.11.	

	Байламлы тилни ёсдюрюу (2 сагъат) 2-й триместр			
12-13	Келденжазмагъа хазырланыу. Юйретиу келденжазма «Мен жаратхан нарт таурух»	2	28.11.-03.12. 05.11.-10.12.	
	Жазма адабият (7сагъат)			
14	Мечюланы Кязим «Жауур эшекге».	1	12.12.-17.12.	
14	Мечюланы Кязим «Эски юйном»	1	19.12.-24.12.	
15	Къулийланы Къайсын «Тукъузгю»	1	26.12.-29.12.	
16	Къулийланы Къайсын «Tay суучукъну жырчыгъы».	1	11.01.- 14.01.	
17	Къулийланы Къайсын «Жерибизни хар ташы...». Метафораны юсюндөн ангылам.	1		
18-19	Отарланы Керим «Жайлыхъада» Кимни сакътай болур? Чыпчыкъ жырлайды	2	16.01.- 21.01	
	Зумакъулланы Танзила. «Кюн ахшы болсун, адамла!»(3 сагъат)			
20	Зумакъулланы Танзила «Таулу адөтле», «Ана тил bla орус тил»	1	23.01.- 28.01.	
21	Байламлы тилни есдюрюу. Келденжазма «Таулу халкъны ариу адети»	1		
22	Теппеланы Алим «Пиринчни сүтлей акълыгъы»	1	30.01.- 04.02.	
23	Байзуллаланы Али «Тилемедим къаяладан», «Кертиликтини жолу».	1		
24	Байзуллаланы Али «Алгъыш», «Къыш назмұла».	1	06.02.- 11.02.	
25	Класстан тышында оқъулғаннны юсюндөн ушакъ.	1		
26	Суратлау жазыу литератураны халкъ	1		

	чыгъармаладан башхалыгъы.		13.02.- 18.02.	
	Жазма литературадан			
27	Толгъурланы Зейтун «Атасыны атына миннеген жаштыкъ».	1		
28	Бабаланы Ибрахим «Къысха», «Жауун».	1	20.02.- 25.02.	
29	Бабаланы Ибрахим «Гебелек».	1		
30	Мокъаланы Магомет «Хар ким ушайды жерине».	1	27.02.- 04.03.	
3-й триместр				
31	Мокъаланы Магомет «Кечеги жырчыкъ», «Эски сурат».	1		
32	Гуртуланы Элдар «Ер жол».	1	06.03.- 11.03.	
33-34	« Мухамматны жигитлиги» деген темагъа келденжазма жазаргъа хазырланыу эм жазыу.	2		
	Байламлы тилни есдиюруу (2 саят)			
35	Гуртуланы Салих. «Жортады желчик», «Махтауну аты»	1	13.03.- 18.03.	
36	Беппайланы Муталип. «Къарт бёрю»	1	29.03.- 01.04.	
37	Къудайланы Магомет «Жолда»	1		
38	Классдан тышында окъулгъаны юсюндөн ушакъ	1	03.04.- 08.04.	
39	Елmezланы Мурадин «Малкъар поэма»	1		
40	Бегийланы Абдуллах «Сабийлигими акъ сураты»	1	10.04.- 15.04.	
41	Ахматланы Сафарият «Анама».	1		

42	Мусукаланы Сакинат «Барадыла жолда адамла»		17.04.- 22.04.	
43	Табакъсойланы Мухтар «Таукелме, ышанама...», «Атам»	1		
44-45	Байламлы тилни есдюрюу дерс. Келденжазма шартлы эсденжазма	2	24.04.- 29.04.	
46	Ахматланы Люба «Жол жанында есген жеге», «Жашыл толкъун».	1		
	Къараҷай адабиятдан 3 саят			
47	Батчаланы Муса. «Кюмюш Акка»	1		
47-48	Чыгъармада жигитлени къауму.	2	08.05.- 13.05	
49	Кюмюш Акканы къадары.	1		
	Къабарты адабиятдан			
50	Лиuan Губжоков «Сакъ турадыла таула», «Мени соруум».	1		
51-52	Соруула бла иш. Жылны ичинде окъулгъаннынды къайтарыу.	2	22.05.-27.05.	

Практическая часть программы

№	Виды контрольных работ	Итого
1	Сочинение	3
1	Изложение	1